

גליון מס' 12 \ ר"ח שבט התשפ"ב

פִּיסַת מְדְבָר וְהָר

העלון החודשי של מרכז סיור ולימוד סוסיא

תוכן העניינים

על הנעשה במסו"ל סוסיא / **עמוד 3**

"פְּרִיחַ שְׁדָה" - תנ"ך במדבר ובהר / **עמודים 4-5**

"שאו־מְרוֹם עֵינֵיכֶם..." – הפינה האסטרונומית / **עמודים 5-7**

מעשה שהיה... היום לפני / **עמוד 7-8**

"להכיר מקרוב" - ראיונות עם אנשי הר חברון / **עמוד 8-10**

"טבע בעונה" / **עמוד 11**

מה חדש במסו"ל סוסיא?

מהנעשה במסו"ל – חודש שבט

חודש טוב לכולם!

מרכז סיור ולימוד סוסיא ממשיך לחדש ולהתחדש ואנו שמחים לשתף אתכם בדברים הבאים:

- צוות ההדרכה הצעיר שלנו השתתף בהשתלמות אסטרונומיה של "הדובה הגדולה", שכללה שני לילות בערבה, עם שלל הרצאות ותצפיות. זו הזדמנות ממש טובה להזכיר לכם שיש לנו פעילויות אסטרונומיה מעשירות וחוייטיות בשבילכם, אז רק תגידו...
- עברנו אתגר לא פשוט - "סופת כרמל" - שביטלה לנו את כל הטיוולים. אבל מעז יצא מתוק וניצלנו את הימים הללו לצאת להשתלמויות בשטח (מי שעוד לא חווה את שן רמון- אסור לכם לפספס), להעמיק את הלמידה והידע שלנו (אתם לא מדמיינים כמה אפשר לדבר על אמוניטיס), להכיר אנשים חדשים בהר (תטעמו קצת במדור "להכיר מקרוב") ואפילו לעזור בחווה. אם לא די בכך אז גם שיפרנו את פני הספרייה! מי מכס שיש לו קצת בלאגן באגני הניקוז של הנחלים בדרום הארץ – מוזמן לספרייה. הכנו עבורכם מפה מעולה על קיר הספרייה שעושה סדר. מוזמנים!
- בשבועות האחרונים זכינו לארח קבוצות רבות בבית ההארכה המתחדש שלנו. האורחים נהנו מחדרים נעימים ונקיים, מארוחות עשירות וממגוון עשיר של פעילויות חינוכיות. אם אתם מחפשים מקום מיוחד לפעילות המשפחתית או הבית-ספרית שלכם – אתם מוזמנים ליצור אתנו קשר ונשמח לתפור עבורכם את חבילת האירוח המתאימה לכם.
- המיונים לבנות שירות לשנת תשפ"ג יצאו לדרך! מי שעוד מתעניינת ובטעות פספסה עד עכשיו, מוזמנת ליצור קשר.
- כעת, כשהטיוולים כבר חזרו, אנחנו מחכים לפגוש אתכם בדרכים!
- נשמח לענות לכל שאלה בטלפון 02-9961148 או בדוא"ל susya@susya.org

חודש טוב! שיהיו בשורות טובות לכולנו!

השתלמות בתל עירא עם דורון שר- אבי

"כְּרִיחַ שְׂדֵה" - תנ"ך במדבר ובהר - אהרון פיינסילבר

"ואביא אתכם אל ארץ הכרמל"

מפת ארץ ישראל פרושה הייתה למרגלותיי, הבטתי בה ובעיניי החילותי לעבור על בין נקודות הישובים המסומנים על המפה, מפה של השלטונות הבריטים.

הנה רוג'ום אל חמירי שממש בסמוך לו יושב כיום הישוב סוסיא.

הנה ח' אל כרמיל או בשמה העברי "כרמל".

כעת הצפנתי ופתאום גיליתי גם את הר הכרמל- או כפי שהוא מופיע על המפה כ Mount Carmel

אז רגע, איפה הוא הכרמל? אי שם בצפון, או שמא בדרום הר חברון?

ובכלל מה משמעות הדבר? למה הכוונה כאשר אנו קוראים למקום בשם- כרמל?

עיון קצר בספר יהושע יגלה שגם שם מופיעים ההר והישוב באותו השם, מחד הישוב כרמל המופיע בתוך רשימת ערי שבט יהודה "מְעוֹן | פְּרָמֶל | גִּזְיָה | יוֹטָה: (יהושע טו נה), ומאידך הכרמל המוזכר כשמו של מקום בו שוכן מלך יקנעם- "מֶלֶךְ קָדְשׁ אֶחָד מֶלֶךְ-יְקִנְעָם לְפָרְמֶל אֶחָד:" (יהושע יב כב)

את הזיהוי של הכרמל כבר נוכל למצוא בדבריו של אחאב השולח את הנביאים יחד עם העם אל הכרמל על מנת לחזות במאבק בין אליהו לנביאים- "וַיִּשְׁלַח אַחְזָב בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבְּצוּ אֶת-הַנְּבִיאִים אֶל-הַכְּרָמֶל:"

אם כן שני אתרים שניהם בעלי שם זהה, האמת היא שתופעת כפל (ואף שילוש) שמות המקומות נפוץ מאד בתנ"ך, ובכל זאת לא מפאת החוסר במאגר השמות הקדום, חזרו שמות הישובים שוב ושוב.

בכל אחד מן האיזכורים הכפולים קיימת כנראה כוונת מכוון.

ומכאן השאלה, מה בין הכרמל של דרום הר חברון להר הכרמל?

כבר בתורה אנו פוגשים ב"כרמל" בהקשר של גידול החיטה, בעצם זו הגדרה למצב בו צריכה להיות החיטה בה ישתמשו להקרבת העומר.

בעיון בפסוקי הנביאים אנו מוצאים כי כרמל מוזכר מחד כמקום בעל ברכה גדולה, עד כדי כך שישעיהו בנבואתו יאמר כי המדבר יהפוך לכרמל- "עַד-יַעֲרָה עֲלֵינוּ רוּחַ מִמְּרוֹם יְהוָה מִדְּבַר לְכַרְמֶל וְהַכְּרָמֶל לַיַּעַר יִחְשָׁב:" (ישעיהו לב טו).

כלומר משמעותו של השם כרמל הוא מקום ברכה.

כך גם בנבואותיו של ירמיהו - "רֵאִיתִי וְהִנֵּה הַכְּרָמֶל הַמִּדְבָּר וְכָל-עֲרֵיוֹ נִתְּצוּ מִפְּנֵי יְהוָה מִפְּנֵי חֲרוֹן אַפָּיו:" ירמיהו ניבא על מצב בו הכרמל- "כֵּן נִקְרָא מְקוֹם שְׂדוֹת וְכַרְמִים" (מצודות שם) פשוט הופך למדבר.

אם כן אנו יכולים לראות בנביאים כיצד הכרמל והמדבר משחקים אחד כנגד השני, דברים דומים נוכל למצוא גם בתחילת ספר עמוס המזכיר את נאדות הרועים שיבשו, מחד, דבר המתאים לספר המדבר ומאידך את ראש הכרמל- מקום הברכה והשפע שיהיה יבש- "וְאֶבְלוּ נְאֻת הָרְעִים וַיִּבֶשׂ רֹאשׁ הַכְּרָמֶל:" (עמוס א ב)

אז מה היא משמעות השם כרמל?

עוד בתורה אנו רואים כי הכרמל זהו הדבר המובחר שבתבואה, גם בנביאים אנו לומדים כי משמעותו של השם כרמל מתייחסת אל המקום המובחר והראוי ביותר לשדות וכרמים.

דברים אלו מסבירים לנו מדוע קיבל הר הכרמל שם ראוי זה, אך עדיין עלינו לשאול מה עושה לו שם זה בדרום הר חברון על ספר המדבר, מקום השוכן ממש בין המזרע לשימון. האם ראוי מרחב חצי מדברי שכזה לכינוי "כרמל"?

אני חושב כי את התשובה ניתן לראות בספר שמואל (א, כה), בו אנו פוגשים את נבל הכרמלי.

נעיין רק מעט באיש וברכוש, נבל היה עשיר גדול- "ולו צאן שלושת אלפים ואלף עיזים" יש לו כמובן עשרה נערים העוסקים בכל מלאכת הצאן, גם כאשר יורדת אביגיל אשתו של נבל לתת אוכל לדוד ואנשיו למורת רוחו של נבל בעלה, ניכר בצידה שהביאה עמה כל הטוב השוכן בביתו של נבל. מכאן שהאזור בו מתגורר נבל הוא מקום של ברכה, מקום של שפע מקום גנות וכרמים! זה אינו מובן מאליו בתנאים הקשים של ספר המדבר, ועל כן מן הראוי שמקום כזה יכונה "כרמל".

שְׂאוּ מְרוֹם עֵינֵיכֶם... – הפינה האסטרונומית- יסכה בן הר ועדי בהלול

לא בשמיים היא-

"כי אין לך דבר מלמטה שאין לו כוכב מלמעלה יש כוכבים שהם מגדלים מיני עשבים באיזהו מקומות שהם מאירים ויש שהם מחיבים שיהא דרך בני אדם במקומות שהם מאירים ויש שהם מחיבים שיהיה מדבר ויש שהם מחיבים שיהא ישוב במקומות שהם מאירים ולפי ההתנוצצות הכוכבים על המקום כן המקום מתנהג" (ליקוטי מוהר"ן, תורה ל"א)

תורת רבי נחמן הייתה מעט שונה משאר התורות. היא נהגתה מחוץ לכותלי בית המדרש בשיטוט במרחב שבין השדות, היערות והכוכבים.

רבי נחמן בתורה ל"א מדבר על כך שכוכב זהו סמל למשהו רוחני המשפיע על העולם שלמטה - הטבע. כל העולם מקושר זה בזה, כל אבן, צמח, או מקום יישוב שאנו רואים, מקבל חיות והשפעה מהכוכבים ומהעולמות עליונים, אין דבר למטה שאין לו השפעה מלמעלה.

האדם במרחב הכוכב

האדם הוא כמתבונן. תחילה על סביבתו, על מקום מגוריו, על עצמו ועל הסובבים אותו. אברהם אבינו היה הראשון שמוזכר לנו שהביט גם בשמים "ויוצא אתו החוץ ויאמר הֲבִט־נָא הַשָּׁמַיְמָה וְסִפֵּר הַכּוֹכָבִים אֲסִיתוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם וְיֹאמַר לוֹ כֹּה יְהִי זְרָעֶךָ" (בראשית ט"ו, ה') דרך ההתבוננות של אברהם בשמים הוא גילה את האלוקות. אחרים שהתבוננו גילו דווקא הסתכלויות שונות על המציאות. עובדי האלילים ראו בכוכבים ישות אלוהית, הם סגדו לגורמי השמיים ובנו מארג פולחני שלם סביבם והם בנו אתרים פולחניים שיקשרו אותם עם האלוהות. להלן כמה דוגמאות:

קו הא – אתר פולחני מתקופת הברונזה, הנמצא בהר הנגב הגבוה, קו באורך 4.6 ק"מ הנמצא בין הר רומס להר רמון. קו זה מסמן את היום הארוך ביותר בשנה בו השמש זורחת בהר רמון ושוקעת בהר רומס. **רוג'ום אל הירי** - נמצא ברמת הגולן ליד מושב יונתן. כנראה מתקופת הברונזה הקדומה. האתר שימש כבמה לטקסים פולחניים מיוחדים של התושבים המקומיים, ביום הארוך והקצר ביותר בשנה. בימים אלו קרני השמש חודרות בזווית מושלמת לתוך המבנה.

רוג'ום אל הירי

כמו כן עובדי הכוכבים היו מנבאים דרך הכוכבים את דרכי העולם. מיתולוגיות רבות נבנו סביב הכוכבים וצורותיהם.

מלבד העניין הפולחני, האדם מצא בכוכבים דרך להתמצא במרחב ובזמן ועל פיהם לנוע ולהתקיים.

האדם כמנווט - האדם הבין שדרך צורות הכוכבים בשמים ותזוזתם הוא יכול להתמצא במרחב. לדוגמא, כוכב הצפון המוכר לכולנו, מראה לנו היכן הצפון ובעזרת צורות בשמים - הדובה הגדולה בקיץ והקסיופאה בחורף, האדם מסוגל לנווט ולהבין את מיקומו.

מטה יעקב

מטה יעקב - מכשיר מדידה המאפשר לקבוע את קו הרוחב הגאוגרפי בים וכך לדעת את המיקום הנוכחי. המכשיר היה בשימוש של אסטרונומים, ימאים ושימש למדידת שטח. המצאתו של המכשיר, במאה ה-14, מיוחסת בדרך כלל לרלב"ג, אם כי יש המייחסים אותו ליעקב בן מכיר אבן תיבון. המכשיר מעוצב בצורת צלב, הבנוי משני סרגלים, קבוע ונייד. הסרגל הנייד נע לאורך הסרגל הקבוע. הנווט מתבונן בכיוון האופק, ממקם את הקצה התחתון של הסרגל הנייד על קו האופק, ואז מזיז את הסרגל עד שקצהו העליון מתלכד עם השמש. על הסרגל הקבוע ניתן לקרוא את קו הרוחב בו ממוקמת הספינה. הנווטים שהשתמשו במכשיר זה בתקופות הקדומות כונו "הנווטים העיוורים", שכן לרובם נזק בלתי הפיך בראייתם, כתוצאה מהתבוננות ישירה בשמש.

גם תפיסת הזמן שלנו קשורה בכוכבים. המתבונן בשמיים לאורך כל השנה יבחין בתזוזת הכוכבים. דבר זה השפיע על כלל האנושות ובמיוחד על החקלאים. הם היו מביטים בשמים ועל פי צורת הכוכבים היו יודעים אם כעת שעת הקציר או שעת הזריעה והחרישה.

אדם המהלך לבדו במדבר ולא יודע מימינו ומשמאלו, מספיק שייתן מבט בשמיים והכל יתבהר לו כאילו מאליו.

בעזרת צורת הכוכבים המשתייכת לכל עונה אפשר לדעת באיזו תקופה בשנה הוא נמצא.

קיץ - משולש הקיץ המורכב מהכוכבים **וגה** [קבוצת הנבל], **דנב** [קבוצת הברבור] ו**אלתאיר** [קבוצת הנשר].

סתיו - ריבוע הסתיו: ריבוע **פגסוס**

חורף - משושה החורף המורכב מהכוכבים **ריגל** [קבוצת אוריון], **קפלה** [קבוצת עגלון], **סיריוס** [קבוצת הכלב הגדול], **פרוקיון** [קבוצת הכלב הקטן], **קסטור** [מזל תאומים] ו**אלדברן** [מזל שור].

אביב - משולש האביב המורכב מ**ספיקה** [מזל בתולה], **דנבולה** [מזל אריה] ו**ארקטורוס** [קבוצת רועה הדובים].

הירח יורה לו את הזמן בחודש - ירח מלא מורה על אמצע החודש ואילו ירח חסר מציין תחילה או סוף של חודש, תלוי לאיזה כיוון הוא פונה. (טיפ- כשהירח זורח מוקדם וצורתו כמו האות ז' - סימן שהוא **זורח** ואנחנו נמצאים בתחילת החודש ואילו כשהירח זורח מאוחר וצורתו כמו האות ג' - סימן שהוא **גורע** ואנחנו מצויים בסופו של החודש).

חוץ מהזמן בחודש, הירח עוזר לנו להתמצא גם בשעה הנוכחית בלילה - הירח, כמו השמש ושאר גרמי השמיים, זורח ממזרח למערב. כך שעל פי גודלו ומיקומו של הירח בשמים ניתן לדעת את השעה כמעט במדויק.

"שנות אור" - הכוכבים נראים מרוחקים מאתנו ומעין תפאורה שמנותקת מהמציאות הארצית בה אנו חיים, אך בעצם לכוכבים יש השפעה ישירה על חיינו, בין אם במובן הרוחני, כמו שמתאר רבי נחמן ובין אם במובן הפיזי, כמו התמצאות בזמן ובמרחב.

אמנם בשמיים אין קבוצת כוכבים הנקראת על שם צמח כלשהו אך אין מתאים מט"ו בשבט לעסוק בהשפעה של הכוכבים על עולם החקלאות בפרט, ובכלל בחיבור שבין שמיים לארץ.

ואי אפשר שלא לסיים במשפט של אורי צבי גרינברג שכתוב לנו על חולצות הביס"ש- **"מיום ששבו לאדמה, נהיו קרובים לשמיים"**.

זה לא אי שם, בחלל הרחוק והמעורפל, זה לגמרי נוגע פה, באדמה ובנו.

מעשה שהיה... היום לפני... - מוריה שריד

השנה היא 1947, צפון מדבר יהודה, שני בדואים משבט התעמרה מחפשים אחר עז תועה. לפתע ראו מולם מערה שפתחה התחתון חסום באבנים ופתחה העליון פתוח. הם השליכו אבן דרך הפתח העליון ושמעו קול ניפוץ. אחרי יומיים אחד מהם, מוחמד א-דיב, נכנס פנימה אל המערה ובה מצא שמונה כדים. שישה מהם היו ריקים, אחד מלא בעיסה של פירות שאותה שפך ובכד הנוסף מצא שלוש מגילות ששתיים מתוכן עטופות בבד. המגילות שמצא הן: מגילת ישעיהו השלמה, מגילת הסרכים ומגילת פשר. אחריו הגיעו עוד בדואים לחפש ממצאים ואכן מצאו עוד ארבע מגילות - מגילת ישעיהו השניה, מגילת מלחמת בני האור בבני החושך (מגילת מלחמה), מגילת ההודיות ומגילה חיצונית לבראשית.

את המגילות כתבו אנשי הכתות של בית שני. יש שלושה סוגי מגילות:

מגילות מקראיות-טקסט מהמקרא לדוגמה: ישעיהו, תהילים, דברים ועוד. ארבעים אחוז מהמגילות כתובות בנוסח דומה לנוסח של ימינו, 2/7 מהמגילות הן מגילות מקראיות.

מגילות כיתתיות-מספרות סיפור של כת מסוימת. לדוגמה: מלחמת בני האור בבני החושך היא מגילה של אחרית הימים של אותה כת המספרת על מלחמה בת 44 שנים.

מגילות חיזונית-מדרשים וסיפורים שלא כתובים בתנ"ך. לדוגמה: מגילה חיזונית לבראשית המספרת על לידת נוח, עליית אברהם אבינו להר בעל חצור ועוד.

הבדואים שמרו את המגילות באוהלים שלהם והראו אותם לאורחיהם. לאחר זמן מה הם הלכו לבית לחם וניסו למכור את המגילות. סוחרי עתיקות לא הבינו את חשיבות המגילות וסירבו לקנותן, חוץ מאדם אחד בשם כנדו. כנדו, או בשמו המלא חליל איכסנדר שהין, היה נוצרי סורי והיה רצון במקצועו. הוא קנה את המגילות והציע אותן למכירה. הוא מכר ארבע מגילות לראש העדה הסורית המטרופוליטית אתנסיוס שמואל ושלוש מגילות לפרופסור אליעזר ליפה סוקניק (אביו של יגאל ידין). פרופ' סוקניק קנה שתי מגילות בכ"ט בנובמבר 1947 ולאחר חודש קנה עוד אחת.

בחודש פברואר 1948 המטרופוליט שלח את המגילות לבית הספר האמריקני לחקר המזרח בירושלים. בזמן זה מלחמת העצמאות הייתה בעיצומה ובעקבות המצב הביטחוני עזבו שני חוקרים בכירים את העיר ובבית הספר נותר חוקר צעיר בשם ג'ון טרוור. טרוור הבין את חשיבות המגילות, הוא צילם אותן ושלח אותן לתיארוך. המגילות השתמרו היטב בזכות תנאי מזג האוויר היבשים שיש בים המלח והן תוארכו למאה הראשונה לפנה"ס. בעקבות הגילוי המרעיש שני החוקרים חזרו לירושלים ויחד עם טרוור המליצו למטרופוליט להעביר את המגילות לארה"ב בשל המצב הביטחוני.

לאחר חודשיים הוא נסע לארה"ב ושם הוא ניסה למכור את המגילות, אך ללא הצלחה, משתי סיבות. האחת, בזמן זה החוקרים האמריקנים הוציאו כרך ובו פרסמו את שלוש המגילות שצילם טרוור. החוקרים שגילו עניין במגילות, התעניינו בתוכן ולא במגילות עצמן. הסיבה השנייה היא שמעמדן החוקי אינו ברור ומי שרצה לקנותן חשש שיחייבו אותו להחזירו למזרח התיכון.

בשנת 1954 יגאל אלון הגיע לארה"ב לסבב הרצאות. עיתונאי שפגש שאל אותו אם ראה מודעה בעיתון על ארבע מגילות למכירה. יגאל אלון הזדרז ורכש את המגילות עבור מדינת ישראל. בכ"א שבט התשט"ו (13 לפברואר 1955) הודיע ראש ממשלת ישראל דאז, משה שרת, על כך ששבעת המגילות בידינו. כיום, לאחר שבעים וארבע שנים ממצאת המגילות הראשונות, נמצאו במדבר יהודה תשע מאות מגילות (כשלוש מאות ספרים).

"להכיר מקרוב" - ראיונות עם אנשי הר חברון - ירדן בר שאול

ראיון סיפורי עם הרב בני קלמנזון - ראש ישיבת עתניאל

שלום קוראים יקרים! לאחר שבחודש שעבר עשינו הפסקה קטנה בראיונות עם אנשי ההר, אנחנו חוזרים ובגדול.

השבוע יצאנו לסיבוב קטן בדרום ההר והגענו לחלקו המערבי, שמעניין מאוד ומוכר קצת פחות, ופגשנו את הרב של הישיבה הגבוהה בעתניאל, הרב בני קלמנזון, איש מדהים ומעניין מאוד. נהנינו להתארח ולהכיר קצת יותר - גם את סיפור הישיבה וההקמה שלה, וגם את תפיסת עולמו של הרב והסיפורים שהוא מספר בצורה מעניינת מאוד. והרי זה לפניכם.. קריאה נעימה!

יום אחד בשנת תשמ"ז (1987), כמה רבנים תרוצים, ביניהם הרב עמי עולמי והרב בני קלמנזון, החליטו להקים ישיבה חדשה, מיוחדת, באזור לא מוכר כל כך, שיהודים מיעוט להגיע אליו.

הרב בני מספר על עצמו - "אני איש ימין, עליתי לסבסטיה עם חנן פורת, הייתי ממייסדי היישוב פסגות בו התגוררנו. לכן לא הייתה שום בעיה פוליטית בהתיישבות כאן, אך בעיה פרקטית הייתה - לא הייתה שום היכרות עם המקום, לא הייתה לנו התמצאות בשטח וחיבור למרחב."

ברוך ה', עם השנים שעברו החיבור לשטח ולמרחב גדל, אך גם כיום, בדרום הר חברון למשל, הרב בני מרגיש שביישובים הנמצאים בצד המזרחי יש יותר חיבור לשטח ולמרחב מאשר ביישובי הצד המערבי. אולי זה נובע מכך שהיישובים בצד המזרחי בעלי אופי חקלאי יותר, שמחייב היצמדות והיכרות עם הקרקע, לעומת הצד המערבי שאולי מחובר יותר לחברון ולמערות המכפלה.

בתחילתה של הישיבה, היו כמה קשיים ואירועים ועליהם נספר כאן.

בימים הראשונים של העלייה לקרקע, הגיעו לשטח שבעה חבריה, בלי שום ציוד, לא היה להם כלום. הם הכינו לעצמם איזה מקום שיוכלו לשהות בו בינתיים, עד שהגיע הרגע המרגש בו עלה המבנה הראשון אל ההר והוא - תחנת אוטובוס. בטונדה עם גג, קצת קירות, וחצי המטר שמסביבה חשוף לגשמים... לא נורא, יושבים כמה סנטימטרים בתוך המים ומפשילים את שרוולי המכנסיים. וכך נהפכה לה התחנה הרעועה לחדר אוכל מרשים במיוחד (הכל בעיני המתבונן בכל אופן 😊). רק מבנה בית מדרש לא היה לתלמידים, והם התפללו ולמדו בבית הכנסת של היישוב עתניאל, דבר שלא היה פשוט כל כך. ברוך ה', בשלב מסוים התלמידים קיבלו אפילו קרוואן, ומשם והלאה הישיבה הלכה והתפתחה. עד עצם היום הזה הישיבה ממשיכה להתפתח ולגדול, ברוך השם.

"עברנו הרבה פיגועים. כשקורה למוסד פיגוע או אירוע קשה אחר, יש למוסד רק שתי דרכים לצאת מהמשבר - או שמתרסקים או שמתגברים ועולים יותר. אין דרך שלישית, אי אפשר להישאר אותו הדבר. והיו לנו פה, בישיבה, פיגועים קשים. הפיגוע בו נרצח הרב עמי עולמי הי"ד, שהיה בין מקימי הישיבה, אחד המנהיגים בתחילת דרכה של הישיבה, התרחש בשנה השנייה להקמת הישיבה, כשהיו קשיים רבים וקיום הישיבה עוד היה מוטל בספק - האם הישיבה תחזיק או לא? זה היה יכול לרסק את הישיבה. עוד פיגוע שהיה לנו, ממש בשבת שמות שהייתה לפני כשבוע וחצי, בערב שבת קודש בשנת תשס"ג, נכנסו 2 מחבלים למטבח הישיבה ורצחו ארבעה תלמידים צדיקים שהגישו אוכל לכל חבריהם שבישיבה. בגבורה רבה הם הצליחו לנעול את הדלת של המטבח ובכך מנעו את המשך הפיגוע ורצח נוסף של תלמידים. איך מתאוששים?... היו קשיים, ושלא תחשבו, גם לא שלחו אלינו שבושיים כי כאן זה מסוכן... אך בסיכומו של דבר, לאחר שנה מטורפת שעבדתי בה קשה מאוד, צלחנו את המשברים."

גם על חוויותיו האישיות של הרב מתקופות ישנות יותר כאן בדרום ההר מעניין מאוד לשמוע - "מבחינה גיאוגרפית, אנחנו במרכז הארץ! בעז"ה יום אחד עוד יהיו פה אוטוסטרדות."

יותר ויותר הבנו שאם ממילא אנחנו משלמים מחיר על המקום והארץ, בואו נכיר יותר את השטח. כשהגענו לכאן, הכל היה ממש לא מפותח. אתם מכירים את הדרך עכשיו מכאן ועד לירושלים, כמה שהיא עמוסה? אז פעם, הייתי נוסע מפה ועד לירושלים, והייתי עושה תחרות לעצמי, כיוון שהדרך הייתה מאוד משעממת וריקה - אם אצליח לספור עשר מכוניות שנוסעות איתי בכביש! ולא תמיד זה הצליח. פעם אחת אפילו נסעתי עד גוש עציון, ב"דרך השלום" בחברון, שהייתה דרך נוראית עם המון פיגועים. צומת הזכוכית שגם כן הייתה הלומת פיגועים. בדרך הקשה ביותר הזו, בתקופת האינתיפאדה, היו נוסעות 2-3 מכוניות ביום וזהו!! באותן שנים, אני לא מתגאה בזה, בשביל להרתיע את המחבלים - נאלצתי לחסל כל יום במהלך הנסיעה כ-4 מחסניות כדורים! ומכיוון שמירי באוויר הערבים כבר לא נבהלו, התפתחה שיטה לירות לעבר דודי השמש שלהם. וכך הם לפעמים נרתעו והצלחנו להינצל ולשמור על נפשנו מפניהם."

בישיבת עתניאל של היום עובדים על כך שיהיה חיבור לשלושה דברים חשובים - לארץ, ארצנו הקדושה - בכך שמתיישבים בדרום הר חברון ונמצאים במקום שלכאורה מסוכן יותר ממקומות אחרים בארץ, לתורה- תורת ישראל, ולעם.

אפשר לשאול למה אנשים ימניים, דתיים לכאורה, צריכים בכלל את הקשר הבלתי-אמצעי עם הקרקע והשטח? והרב בני עונה, "כיוון שכשאנשים מכירים הם יותר אוהבים, יותר נחויים, יותר חזקים, יודעים להסביר את הדברים בצורה טובה יותר לעצמם, לילדיהם ומשפחתם, ולחברה הישראלית."

תפיסתו של הרב בני בחייו היא ליצור תורה ישראלית, תורה שמחדשת את עצמה לפי הזמן, המקום והצורך, והוא מעביר את תורתו גם לתלמידיו שבישיבת עתניאל וגם בשיעור במכללת הרצוג, שבעיני חלק מהסטודנטים הוא "השיעור הכי מיוחד במערכת" והשיעור מיוחד בזה שהקשר אל התורה ואל העם עובר דרך ארץ ישראל.

המשולש "ארץ ישראל לעם ישראל על פי תורת ישראל" הוא ידוע ומדוקלם מאוד, וכל מי שלמד בישיבה או אולפנה יודע לפזם אותו, אבל לא תמיד הוא מיושם בפועל, ובישיבה כן מנסים לשלב בין השלושה, וליצור תורה ארץ ישראלית - תורה מתחדשת. תורה עם חשיבה חדשה.

הרב סיפר לנו על מקרה שממחיש את התורה הזו בעיניו:

לפני כמה שנים, בערב ראש השנה של שנת תשס"ג, מחבל ערבי שטוף שנאה ורוע חדר לשכונת הקרוואנים בנגוהות ודפק על דלת בית משפחת יברבוים, אצלם התארחו השכנים שי ושיירה אברהם, יחד עם בתם התינוקת. המחבל דפק על הדלת מספר פעמים, ולאחר שלא ענה לשאלת יושבי הבית מי הוא, נכנס אל הבית וירה צרור כדורים שפגעו באיל יברבוים ובשקד אברהם הי"ד, שהייתה רק בת שבעה חודשים.

"איל, שהיה גם תלמיד בישיבתנו, נרצח בביתו. זה היה פיגוע נורא. אשתי, יוכי, שהייתה הפסיכולוגית באזור, ואני נסענו לשם, לנגוהות, בעיצומו של ערב ראש השנה. אנחנו לא רופאים, במה אנחנו יכולים לעזור שיצדיק את נסיעתנו? התשובה הייתה מאוד מאוד ברורה מבחינתי - לחזק קהילה בהתיישבות, היישוב נגוהות היה בחיתוליו, זה פיקוח נפש. פיקוח נפש ציבורי וכללי. או שתעשה משהו, או ש... מי יודע מה יקרה ליישוב ולקהילה בהמשך הזמן. אז כאן במקרה הזה, רואים איך המרחב משפיע על הפסיקה."

גם בגיור הישיבה תופסת בעמדה מאוד מקלה שמדברת אל העם ואל החברה של היום. כיוון שצריך, בעיני הרב, להנגיש את התורה לעם.

יש עוד המון מה לכתוב ולספר, אך הדפים עומדים להיגמר ועל כן אמליץ לכם מכל הלב, ללכת לביקור אצל הרב בני, לשמוע בעצמכם סיפורים וחוויות, ניגונים ומעשיות.

אה, ומומלץ לעשות שיעור קטן בידיש לפני, כדי שתוכלו להבין מה כתוב בדפי העיתונים שנשארו מהימים שלפני השואה באירופה והרב בני מצא ותלה בחדרו. למרות שאנחנו הצלחנו בעזרתו של הרב לגלות מה כתוב גם ללא ידיעה רחבה בידיש. ☺

שיהיה לכולנו חודש טוב ומשמעותי, וט"ו בשבט שמח, בתפילה לגשמי ברכה!

חשבתם פעם על
הביטוי "אברא
קדברא?" הרב בני
חידש לנו שזהו
ביטוי שמוצאו
ארמית! אברא

"טבע בעונה" - אמונה מסליס

ט"ו בשבט

לחודש שבט יש חג מיוחד, חג שלא מוזכר בתורה. ט"ו בשבט, ראש השנה לאילנות. מתחילים את ספירת השנים לאילן מתאריך זה, זה חשוב לנו בשביל קיום מצוות התלויות בא"י, ערלה, נטע רבעי, ביכורים, מעשר ראשון, שני ועוד.

במסכת ראש שנה נמנים ראשי השנה שאחד מהם הוא ראש השנה לאילנות, בית הלל ובית שמאי נחלקים בקשר לתאריך המדויק שלו, בית הלל - ט"ו בשבט, בית שמאי - א' בשבט. עצם המחלוקת מראה שאין מסורת ברורה הקשורה בט"ו בשבט.

ראש השנה לאילנות לא מוזכר כחג אלא כ"יום קובע", דהיינו יום שמבדיל בין שנה אחת לאחרת. הרמב"ם מבאר שט"ו בשבט הוא היום הקובע לחישוב המעשרות מפרי האילן - תחילתה של שנת מס חדשה.

למעשה נהוג לאכול ביום זה מפירות ארץ ישראל, במיוחד מפירות שבעת המינים, ויש הנוהגים לערוך בו "סדר ט"ו בשבט" (על פי נוסח "תיקון פרי עץ הדר", נוסחים מודרניים או מסורות קהילתיות אחרות).

מאחר שמאפייניו ההלכתיים של החג ייחודיים לארץ ישראל, הם לא באו לידי ביטוי בקהילות ישראל בגולה אלא ברמז וסימן בלבד. יש שנהגו לאכול פירות שגדלו בגולה המזכירים את פירות הארץ ולכוון לפירות ארץ ישראל או לאכול מפירות שהובאו משומרים מהארץ כגון בצורת פירות יבשים.

בתקופת העליות שלפני קום המדינה היה בט"ו בשבט רושם מיוחד של חגיגה בסימן התעוררות האומה לתחיית היישוב בארץ ישראל. כיום מצוין ט"ו בשבט גם כמעין חג טבע, ונטיעת עצים.

גם פריחת עץ השקד מסמלת את בואו של החג. השקד הוא הראשון בפריחה, לבנה או ורודה, יש שקד מר- בר, ומתוק- שעבר הרכבה.

השקד - שקוד, למהר. כיוון שהוא ממהר לפרוח מתרדמת החורף. בנוסף, השקד יכול לגדול באדמה סלעית קשה לגידול, הוא מתמיד להעמיק את שורשיו בין הסלעים ונעזר ברטיבות שבשכבות העמוקות שבסלע - שוקד.

בדרום הר חברון התחילו בנטיעת מטעי השקדים ב-1985, הסתבר כי גידול כי גידול השקד מתאים לאזור, היבולים טובים וגם איכות הפרי, והקפי הנטיעות כיום עומדים על 2,000 דונם. ניטעו הזנים - חאסן, אום אל פאחם, 53, 54 ונאפא. עם חידוש ההתיישבות בהר חברון נעשו ניסיונות רבים בכל תחומי החקלאות, קיווי, פיסטוק ועוד שלא הכל צלח. אל השקד הגיעו לאחר מכן. וכיום לחקלאים יש ניסיון וידע רב.

בשנת 1850 ביקר בארץ הנוסע האנגלי לורד לינדסי והוא מספר: "פה ושם מוצאים אנו עדיין עצים עתיקי ימים, שרידי המטעים המפוארים של העבר. מסביב שממה, ואזורים בלתי מנוצלים, הגבעות שהיו פעם מדורגות ומכוסות עצי זית וגפנים - עירומות. אולם פרחים רבים מכסים את הארץ והם סימן ברור לעושרה. הארץ עדיין שובתת ומחכה לשובם של בניה, ובעזרת עשרה הטבעי יפרוץ כוחה מחדש ותיהפך להיות עולם מקסים של גידולים ומטעים כבימי קדם, ימי שלמה"

אשרינו שזכינו, חג שמח!

